

Južno od Leningradca

Ciril Oberstar

Tradicionalno konzervativni časopis *Frankfurter Allgemeine Zeitung* je novico o zmagi Komunistične partije Avstrije na volitvah v Gradcu pozdravil s člankom: Dobrodošli v Leningradcu! Zelo vljudno za konzervativno liberalno usmeritev časnika, saj so po spletnem omrežju za mesto pod oblastjo komunistov že zao-kročila manj prijazna imena, denimo Stalingradec.

A ključno vprašanje ni, kako je mogoče, da v drugem največjem mestu države svarilo prejšnjega župana pred »rdečo nevarnostjo« ni imelo uspeha, ampak kako se je komunistom kljub marksizmu uspelo prebiti do večine v mestnem svetu. Komunistična ideologija jim v tradicionalno protikomunistični Avstriji zmage namreč zagotovo ni prinesla. Kako se je torej zgodil »rdeči čudež«? Najprej, trdijo člani stranke z glavno kandidatko Elke Kahr na čelu, ne gre za čudež ampak za večletno, trdo in nepopustljivo aktivistično delovanje na terenu, na ulicah in v stanovanjskih naseljih, kjer so se lotevali predvsem čisto praktičnih problemov in težav mestnega prebivalstva, od pomanjkanja stanovanj oziroma njihovega slabega vzdrževanja, do prometne ureditve, odvoza smeti, dostopnosti javnih površin in javnega zdravstva. Pod prejšnjo oblastjo so se namreč »privatizirale stvari, ki se ne bi smele: voda, javno zdravstvo, vrtci, odvoz smeti, zemljišča in stanovanja v občinski lasti«. In kot je dobro znano iz premnogih svetovnih prestolnic, je tudi v Gradcu kapitalizem na celi črti odpovedal v skrbi za zagotavljanje osnovnih človekovih pogojev za življenje, strehe nad glavo, osnovnega zdravstva in kvalitetnega javnega življenja.

Če se vam zdi situacija znana, potrkajte na vrata županov največjih slovenskih mest in sosednjega Zagreba. Zdaj že bivši župan Gradca iz vrst Avstrijske ljudske stranke je bil na oblasti polnih 18 let in vse kaže, da se njegov *modus operandi* ni bistveno razlikoval od delovanja dolgoletnega župana Bandića v Zagrebu (20 let) in Jankovića v Ljubljani (15 let). Skrbel je za megalomanske gradbene projekte, za poliranje mestnega središča, ki je bolj kot prebivalcem namenjeno dobremu počutju turistov, in predvsem je skrbel za interese velikega investicijskega kapitala. Trend gradnje stanovanj gre v smeri, ki jo v Evropski uniji kaže denimo Irska. Kakor omenja raziskovalec stanovanjskih politik Klemen Ploštajner, je tam že več kot polovica vseh gradenj namenjena investicijam, kar pomeni, da jih izvajajo in finančno nadzirajo banke ali denarni skladi, katerih primarni interes ni gradnja za bivanje, ampak dobiček na vložena sredstva. Dodaja, da bi z veseljem navedel statistiko za slovenska mesta, a te preprosto ni mogoče izračunati, saj mestna in državna oblast ključnih podatkov sploh ne zbirata. Odsotnost podatkov ne pomeni le umanjkanje statističnih izračunov, ampak predvsem nemožnost dobrih raziskav in posledično nezmožnost izgradnje kakršne koli premišljene stanovanjske politike.

Zlizanost mestnih oblasti in kapitala je tako velika, da je nedavno voditeljici okrogle mize z naslovom »Mesto, za koga?« v pogovoru s sogovornico iz zagrebške politične platforme Možemo, ki ji je v hrvaški prestolnici oblast uspelo prevzeti šele po smrti dolgoletnega župana Bandića, ušlo in je precej nerodno pripomnila, da so v Zagrebu s smrtjo župana očitno pač imeli srečo. Toda, kot je že večkrat opozoril Klemen Ploštajner, problem ni oseben, ampak sistemski. Oblasti velikih mest s privatizacijo in razprodajo mestnih zemljišč za urbane vile ne ogrožajo več le obstoja javnih površin in skupnih prostorov kot javnega dobrega – igrišč, parkov, ploščadi z igrali, klopi in sprehajalnih poti. Padli smo bistveno nižje. Eden izmed pogosto spregledanih predpogojev za dostop do javnih prostorov je to, pravi Ploštajner, da mesto sploh ima stanovanja, kjer bivajo ljudje, ki bi javni prostor potrebovali. Cenovno dostopnih in manjših ter srednje velikih stanovanj, namenjenih bivanju družin in dolgoročnih najemnikov pa je v mestih vedno manj. Tako sta železo in beton velikih novogradenj predvsem pesek v oči prebivalcem mest, saj ne služita njihovim potrebam. Gospodarski razvoj novodobnih urbanih središč, ki jih vodijo dolgoletni župani z utrjenim kapitalskim zaledjem, pa postaja vse bolj podoben Monopoliju, kjer že zmerno grabežljivi igralci zelo hitro izpadejo iz igre.

Se je pa za pravila Monopolija naposled izkazalo, da imajo zanimivo skrivno zgodovino. Pred kratkim nas je na svojem Facebook portalu kolektiv *Rdeče pese* namreč znova spomnil na zgodbo o prezrti odkriteljici te znane družabne igre. V nasprotju z uradno pripovedjo proizvajalca igre, ki je izum Monopolija položil v naročje domnevno genialnega trgovca, čeprav je ta idejo v resnici ukradel in jo le malenkost predelal, je prava zgodba o izvoru bistveno bolj povedna. Z zelo jasnim političnim sporočilom v prid solidarnosti in pravični obdavčitvi nepremičnin in proti veleposestniškemu kapitalizmu jo je zasnovala feministka in politična aktivistka Elizabeth (Lizzie) Magie. Nauk igre, ki je izvorno nosila ime *Landlord's game*, je bil uperjen proti grabežljivosti najemniškega sistema veleposestnikov in njihovemu izkoriščevalskemu navijanju rent, ob katerih večina ubožša, medtem ko manjšina (tisti z največ prigrabljene posesti) prosperira. V tem smislu je igra podobna

Monopoliju, kakor ga poznamo danes. A ob istem igralnem setu si je Lizzie Magie zamislila tudi drugačno igro, ki jo je poimenovala Prosperity (Blaginja). Pravila so se od prejšnje razlikovala toliko, da so vključevala plačevanje najemnin v javno blagajno (javni sklad), zasebnemu lastniku pa le v primeru, da je na olastninjenem polju izvedel izboljšave (gradil stanovanja ...). Igra se je končala, ko je najrevnejši igralec dosegel dvakratnik svojega izvirnega kapitala.

Za založnika Monopolija je bil ta »socialistični« nauk igre Blaginja preveliko tveganje in ga je zato izbrisal iz uradne zgodovine igre, skupaj z izumiteljico, ki jo je odpravil z nekaj sto dolarji. In če že ne moremo upati, da bi sedanji ali bodoči župani mest odigrali kakšno partijo te igre, lahko morda vsaj upamo, da bo mesto Gradec ali pa kakšno drugo podobno mesto njen nauk uresničilo v praksi.